

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки,

молоді та спорту України

29 березня 2012 року № 384

(у редакції наказу Міністерства освіти
і науки України

від 05 червня 2013 року № 683)

Форма № Н-3.03

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

ДЕРЖАВНЕ (КОНСТИТУЦІЙНЕ) ПРАВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності 081 «Право»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Лаврик Г. В.** – д.ю.н., завідувач кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кальян О.С. – к. ю. н., доцент, завідувач кафедри правознавства Полтавського інституту економіки і права Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;

Городецька І.А. – к. ю. н., доцент кафедри права та методики викладання історико-правознавчих дисциплін Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства,
протокол № 10 від 31 травня 2016 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г.В.

УЗГОДЖЕНО
На засіданні науково-методичної групи з
напрямку підготовки 6.030401 «Правознавство»,
протокол № 3 від 31 травня 2016 р.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
«__» _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «бакалавра» спеціальності 081 «Право», 081і «Право».

Вивчення державного (конституційного) права зарубіжних держав є важливим напрямом сучасної юридичної освіти. Дана навчальна дисципліна покликана поглибити знання студентів про найважливіші категорії та положення науки державного (конституційного) права, основні принципи та форми організації та здійснення державної влади, історії світового розвитку конституцій, конституційних засад суспільного ладу, територіального устрою, конституційно-правового статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність суспільних відносин, які складаються у процесі здійснення державної влади, порядку її формування та взаємодії між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади в зарубіжних країнах.

Міждисциплінарні зв'язки визначається інтегральним характером навчальної дисципліни, міждисциплінарним дискурсом; тісним зв'язком з комплексом базових та гуманітарних, а також юридичних дисциплін. Програма курсу враховує набуті студентами під час вивчення курсу «Історія держави і права зарубіжних країн», готує їх до вивчення у майбутньому інших навчальних дисциплін.

Пропонована програма навчальної дисципліни «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу і складається з двох логічно взаємопов'язаних змістових модулів. Важливу роль програма відводить питанням, які присвячені особливостям, розвитку та класифікації світових конституцій; конституційно-правовому статусу політичних партій та інших громадських об'єднань в зарубіжних країнах; конституційним формам безпосередньої демократії в зарубіжних країнах; основам державного (конституційного) ладу окремих країн світової спільноти. Значний інтерес та потребі у вивченні становить чотирнадцята тема навчальної програми щодо особливостей конституційного права та практики держав-членів Європейського Союзу, що набуває особливого значення у контексті процесу європейської інтеграції України.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Загальна частина державного (конституційного) права зарубіжних країн.

Модуль 2. Особлива частина державного (конституційного) права зарубіжних країн.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» є аналіз базових інститутів державного (конституційного) права зарубіжних країн, засвоєння основних особливостей організації діяльності органів державної влади, виявлення закономірностей та

особливостей здійснення державної влади та місцевого самоврядування в державах світової спільноти.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» є засвоєння знань про предмет, джерела та суб'єкти державного (конституційного) права зарубіжних країн; опанування найважливіших категорій та положень науки конституційного права, основних принципів та форм організації та здійснення державної влади; вивчення історії світового розвитку конституцій, порядок прийняття, внесення змін та доповнень до конституцій в зарубіжних країнах; засвоєння конституційних засад суспільного ладу, територіального устрою, конституційно-правового статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- поняття, предмет, метод і джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн;
- сучасні види конституцій;
- форми держави у зарубіжних країнах;
- основи правового статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах;
- особливості конституційно-правового статусу політичних партій та інших громадських об'єднань в зарубіжних країнах;
- конституційно-правовий статус законодавчої, виконавчої і судової влади в зарубіжних країнах;
- особливості місцевого управління та самоврядування в зарубіжних країнах.

вміти:

- аналізувати конституції зарубіжних країн, в яких закріплено основні державно-правові інститути;
- орієнтуватися в системі конституційно-правового законодавства і конституційно-правовій практиці зарубіжних країн;
- тлумачити конституційно-правові норми зарубіжних країн;
- використовувати матеріали науки державного (конституційного) права зарубіжних країн у вирішенні професійних завдань.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1

Загальна частина державного (конституційного) права зарубіжних країн

Тема 1. Поняття, предмет, система та джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн.

Поняття державного (конституційного) права зарубіжних країн як науки, галузі права і навчальної дисципліни. Проблеми розмежування понять «конституційне право зарубіжних країн» та «державне право зарубіжних країн». Порівняльне конституційне право. Порівняльне правознавство. Витоки державного (конституційного) права зарубіжних країн. Особливості сучасного етапу розвитку конституційного права. Наукова і практична цінність вивчення курсу державного (конституційного) права зарубіжних країн. Предмет державного (конституційного) права зарубіжних країн. Конституційно-правові відносини. Структура конституційно-правових відносин: суб'єкти, об'єкти та зміст. Підстави виникнення, змін і припинення конституційно-правових відносин, їх види. Поняття методу державного (конституційного) права зарубіжних країн. Принципи державного (конституційного) права в зарубіжних країнах. Система державного (конституційного) права зарубіжних країн. Інститут державного (конституційного) права зарубіжних країн. Конституційно-правові норми. Класифікація конституційно-правових норм (за змістом, за характером припису, за формою припису, територією дії, за джерелами).

Поняття джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн та його значення. Особливості джерел конституційного права в державах, що належать до англосаксонської системи права. Особливості джерел конституційного права в державах, що належать до романо-германської системи права. Особливості джерел конституційного права в державах, що належать до держав арабського світу.

Договір як джерело державного (конституційного) права в зарубіжних державах. Внутрішньодержавні і міжнародні договори. Міжнародні договори як джерела національного державного (конституційного) права.

Конституційно-правовий звичай як джерело державного (конституційного) в зарубіжних державах. Конституційні угоди. Джерела виникнення конституційно-правових звичаїв. Місце і роль конституційно-правового звичаю в системі джерел державного (конституційного) права держав із різними правовими системами. Особливості конституційно-правового звичаю у країнах англосаксонської системи права.

Судовий прецедент як джерело державного (конституційного) права в зарубіжних державах.

Доктрина як джерело державного (конституційного) права. Застосування правової доктрини в судовій практиці держав з англосаксонською системою права.

Правові принципи як джерела державного (конституційного) права.

Тема 2. Конституції зарубіжних країн.

Поняття, зміст та соціальні функції конституції. Історичний розвиток терміну «конституція». Конституції – акти імператорів в добу принципату. Застосування терміну «конституція» в період Середньовіччя (резолуції польського Сейму, церковні акти). Вплив Великої французької революції на поширення конституцій у Європі. Сутність конституції у поглядах школи природничого права, нормативістів, інституціоналістів, марксистів. Юридичні властивості конституції: конституція як основний, установчий, стабільний закон. Роль конституції в зарубіжних країнах. Конституція і конституціоналізм, конституційний лад та конституційний ідеал. Правова охорона конституції. Тлумачення конституції.

Класифікація конституцій: формальні та матеріальні; гнучкі, жорсткі та змішані; юридичні та фактичні; народні та даровані (октройовані); інструментальні та соціальні; постійні та тимчасові; конституції федеративних держав, унітарних держав, суб'єктів федерації та автономних утворень; демократичні, авторитарні та тоталітарні; писані (кодифіковані, некодифіковані), неписані та змішані.

Структура конституції: преамбула, основна частина, прикінцеві положення, перехідні положення.

Підготовка, прийняття, зміна і скасування конституцій.

Поняття та суть інституту конституційного контролю (нагляду). Об'єкти конституційного контролю. Види конституційного контролю. Моделі конституційного контролю в зарубіжних державах. Органи конституційного контролю, їх повноваження.

Тема 3. Конституційні засади суспільного ладу зарубіжних країн.

Поняття та загальна характеристика суспільного ладу як предмета регулювання державного (конституційного) права зарубіжних країн. Структура суспільного ладу.

Економічна система суспільства в зарубіжних країнах. Конституційно-правові інституції, які закладають засади економічної системи. Поняття та форми власності. Суб'єкти публічної власності. Фінансова система.

Соціальна система суспільства в зарубіжних країнах. Форми державно-правового регулювання міжнаціональних відносин. Соціальна політика. Соціальне забезпечення. Соціальне страхування. Соціальна допомога.

Духовно-культурна система суспільства в зарубіжних країнах. Освіта. Наука і культура. Релігія. Взаємодія церкви і державного (конституційного) права.

Політична система суспільних відносин в зарубіжних країнах. Влада. Політична влада. Політична система: поняття та елементи. Суб'єкти політики. Політичні норми. Політичні відносини. Політичний процес.

Тема 4. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах.

Поняття конституційно-правового правового статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах.

Поняття та ознаки громадянства. Поняття підданства та його походження. Поняття і зміст громадянства. Способи та умови набуття громадянства. Філіація. Натуралізація. Оптація та трансфер. Поновлення громадянства. Спрощені процедури набуття громадянства. Підстави припинення громадянства. Експатріація, денационалізація, денатуралізація. Втрата громадянства. «Громадянство» і «національність» в зарубіжних державах. Конституційно-правове регулювання питань подвійного громадянства (біпатризм). Апатризм. Режим іноземців та біженців у зарубіжних країнах. Інститути притулку, видворення з держави, видачі особи іноземній державі. Конституційно-правове регулювання статусу співвітчизників (титульної нації, діаспори). Конституційно-правові засади статусу репатріантів.

Правове становище іноземних громадян, осіб без громадянства та біженців. Конституційно-правове регулювання статусу національних меншин і корінних народів у зарубіжних державах. Поняття національної меншини. Права національних меншин. Територіальна та культурна автономії. Поняття корінних народів. Особливості статусу корінних народів у США, Канаді, Новій Зеландії, скандинавських державах.

Загальна характеристика інституту конституційних прав і свобод. Еволюція інституту прав і свобод людини та громадянина. Основоположні акти зарубіжних держав, присвячені закріпленню прав і свобод особи. Конституційно-правове поняття свободи. Природне право в конституційно-правовому аспекті. Розмежування понять «права людини» та «права громадянина». Позитивний і негативний спосіб закріплення конституційних прав і свобод громадян у зарубіжних країнах. Правові обмеження для здійснення конституційних прав і свобод громадян. Класифікація прав, свобод та обов'язків людини та громадянина у зарубіжних країнах.

Поняття, суть і види правових гарантій конституційних прав і свобод особи у зарубіжних країнах. Міжнародно-правовий захист прав людини. Спеціалізовані органи, уповноважені забезпечувати дотримання прав і свобод людини і громадянина. Міжнародні органи з захисту прав людини.

Тема 5. Держава як категорія державного (конституційного) права зарубіжних країн.

Поняття, сутність та ознаки держави. Державний суверенітет і розподіл влад. Державні символи і державна мова в зарубіжних країнах.

Поняття та структура форми держави. Види форм держави. Чинники, що зумовлюють багатоманітність форм держави в зарубіжних державах. Поняття форми правління. Класифікація форм правління.

Монархія як форма правління та її різновиди. Необмежена (абсолютна) та обмежена (конституційна) монархії. Особливості абсолютної монархії, дуалістичної монархії, парламентської монархії. Системи престолоспадкування.

Республіка і її різновиди. Президентська республіка, її ознаки. Суперпрезидентська республіка. Парламентська республіка, її ознаки. Змішані республіки.

Форми державного (територіально-політичного) устрою. Унітарні держави: поняття, принципи організації. Види унітарних держав (централізовані, відносно централізовані, децентралізовані). Інститут автономії в унітарних державах.

Поняття та основні ознаки федеративної форми державного устрою. Правовий статус суб'єктів федерації. Конфедерація як специфічна форма правління.

Державний режим як елемент форми держави. Співвідношення державного і політичного режимів. Демократичний та антидемократичні режими. Поняття демократії. Сучасні теорії демократії. Недемократичні політичні режими. Особливості демократичного, тоталітарного, авторитарного режимів. Фашистський режим. Військовий режим. Клерикальний режим.

Тема 6. Конституційно-правовий статус політичних партій та інших громадських об'єднань в зарубіжних країнах.

Поняття, сутність та функції політичних партій в зарубіжних країнах. Особливості політичних партій як конституційно-правового і політичного інституту. Історичний розвиток політичних партій. Класифікація політичних партій. Організаційна будова політичних партій. Регламентація правового статусу і порядку діяльності партії. Інституціоналізація політичних партій. Фінансування політичних партій. Політична програма, соціальна база, партійний електорат, статут політичної партії. Вищий та центральні керівні органи політичної партії. Апарат політичної партії. Місцеві партійні органи.

Партійні системи. Багатопартійні системи. Двопартійні системи. Однопартійні системи.

Конституційні засади та межі правового регулювання громадських об'єднань. Соціально-економічні і соціально-культурні громадські об'єднання: поняття, види, завдання, функції, конституційно-правовий статус. Спілки підприємців. Профспілки. Спілки споживачів. Лобістські групи. Групи тиску.

Конституційно-правовий статус релігійних громад і церкви в зарубіжних державах. Чинники, що зумовлюють вплив релігійних громад і церкви на політичне життя. Конституційно-правове регулювання релігійних відносин і статусу церков.

Конституційно-правовий статус засобів масової інформації. Поняття і соціальне призначення засобів масової інформації (ЗМІ). Конституційно-правове регулювання ЗМІ.

Тема 7. Конституційні форми безпосередньої демократії в зарубіжних країнах.

Поняття і зміст прямої демократії. Форми прямої демократії в зарубіжних державах. Референдум: поняття та види. Народна ініціатива. Народне вето.

Поняття і суть виборчого права зарубіжних країн. Активне і пасивне виборче право в зарубіжних країнах.

Поняття і соціальні функції виборів. Види виборів. Чергові і позачергові вибори. Загальні і часткові вибори. Загальнонаціональні, регіональні та місцеві вибори. Прямі та непрямі вибори. Опосередковані та багатоступеневі вибори. Дійсні та недійсні вибори. Відповідальність за неучасть у виборах. Організація та порядок підготовки і проведення виборів. Призначення виборів. Способи конституційно-правового регулювання визначення дати виборів. Створення виборчих округів та виборчих дільниць. Формування виборчих органів. види виборчих органів у зарубіжних державах. Повноваження виборчих органів.

Поняття виборчих систем. Види виборчих систем. Мажоритарна виборча система, її різновиди (мажоритарна система відносної більшості, мажоритарна система абсолютної більшості, мажоритарна система кваліфікованої більшості). Правове регулювання та особливості пропорційної виборчої системи. Особливості мажоритарно-пропорційної (змішаної) виборчої системи.

Виборчий процес в зарубіжних країнах: поняття, стадії. Призначення виборів, створення виборчих округів (дільниць) та органів з проведення виборів. Реєстрація кандидатів на виборні посади. Складання списків виборців. Реєстрація виборців (обов'язкова та добровільна). Висування кандидатів у депутати. Висування кандидатів політичними партіями. «Первинні вибори» («праймеріз») у США. Відкриті та закриті «праймеріз». Висування кандидатів виборцями. Передвиборна кампанія, її фінансування. Голосування виборців. Виборчі бюлетені, їх види. Визначення результатів виборів.

Тема 8. Законодавча влада в зарубіжних країнах.

Поняття парламенту. Місце і роль парламенту серед вищих органів держави в зарубіжних країнах. Парламент і парламентаризм. Класифікація парламентів зарубіжних країн. Походження інституту парламенту. Представницький характер парламенту. Концепція національного (народного представництва). Народний суверенітет і народне представництво. Соціальні функції парламенту.

Конституційно-правове регулювання структури парламентів у зарубіжних країнах. Монокамерні та бікамерні парламенти. Палати парламенту, порядок їх формування. Верхня і нижня палати парламенту. Комітети (комісії) парламентів і палат. Парламентські фракції. Лобістські групи. Керівні органи палат. Одноосібні і колегіальні органи. Способи формування керівних органів. Парламентські комітети і комісії, порядок їх формування і функціонування. Партійні фракції палат. Інші органи палат і парламенту.

Повноваження парламенту зарубіжних країн. Законодавчий процес у парламентах зарубіжних країн, його стадії. Обговорення законопроекту в парламенті. Читання законопроекту. Прийняття законопроекту палатою. Подолання розбіжностей між палатами. Опублікування і введення в дію законів парламентів у зарубіжних країнах. Парламентські розслідування. Судові (квазісудові) повноваження. Делегування повноважень. Акти парламенту. Форми парламентського контролю. Порядок роботи парламенту. Сесії і пленарні засідання. Види парламентських сесій.

Правовий статус депутата парламенту в зарубіжних країнах. Елементи статусу депутата. Депутатський імунітет. Депутатський індемнітет. Припинення депутатських повноважень.

Відповідальність парламентів і депутатів у зарубіжних країнах.

Тема 9. Конституційно-правовий статус глави держави в зарубіжних країнах.

Поняття і юридична природа інституту глави держави в зарубіжних країнах. Еволюція інституту глави держави у зарубіжних країнах. Місце глави держави в системі поділу влади. Моделі інституту глави держави. Одноосібний і колегіальний глава держави.

Повноваження глави держави, їх види. Повноваження з верховного представництва. Повноваження в сфері зовнішньої політики. Повноваження, пов'язані з реалізацією законодавчої влади. Право «вето» глави держави: абсолютне, відкладальне, вибіркове, «кишенькове». Повноваження, пов'язані з реалізацією виконавчої влади. Повноваження у сфері оборони і безпеки. Повноваження у сфері судової влади. Надзвичайні повноваження глави держави.

Монарх: особливості конституційно-правового статусу. Порядок престолоспадкування. Системи престолоспадкування. Салічна система. Кастильська система престолоспадкування. Австрійська система. Скандинавська, мусульманська і племінна системи. Інститут регентства. Державні регалії. Недоторканність монарха. Представник британського монарха у державах – британських домініонах.

Конституційно-правовий статус президента в зарубіжних державах. Порядок обрання. Прямі вибори президента. Непрямі (опосередковані) вибори. Виборчі цензи для кандидатів у президенти. Термін повноважень президента. Інститут віце-президента. Припинення повноважень президента.

Конституційно-правовий статус допоміжних органів та установ при главі держави. Апарат глави держави.

Відповідальність глави держави в зарубіжних країнах. Інститут контрасигнатури. Інститут імпічменту: поняття, форми здійснення.

Тема 10. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в зарубіжних країнах.

Поняття та загальна характеристика органів виконавчої влади в зарубіжних країнах. Місце уряду в системі вищих органів держави. Уряд – носій виконавчої влади в зарубіжних країнах. Класифікація урядів зарубіжних країн. Види урядів залежно від їхнього партійного складу. Партійні уряди – однопартійні та багатопартійні (коаліційні). Безпартійні уряди. Види урядів залежно від стосунків уряду з парламентом – уряд більшості та уряд меншості.

Порядок формування і структура урядів у зарубіжних країнах. Парламентський і позапарламентський спосіб формування уряду. Склад і структура уряду. Роль голови уряду в сучасних умовах. Президія (бюро) уряду. Державний секретар. Державний міністр. Статус секретар. Парламентські секретарі. Міністри. Конституційно-правовий статус міністерств. Відомства і їх керівники. Урядові та неурядові відомства. Міжвідомчі комітети і комісії.

Порядок діяльності уряду в зарубіжних країнах. Нормативно-правові акти уряду. Делеговане законодавство.

Компетенція уряду в зарубіжних країнах. Повноваження в сфері політичного керівництва. Повноваження в сфері управління. Повноваження уряду в законодавчій сфері. Зовнішньополітичні повноваження уряду.

Підстави і порядок припинення повноважень уряду.

Відповідальність уряду та його членів у зарубіжних країнах. Відповідальність уряду перед парламентом.

Тема 11. Конституційно-правовий статус органів судової влади в зарубіжних країнах.

Поняття судової влади та її місце в механізмі поділу влади. Конституційні принципи правосуддя в зарубіжних країнах. Поняття судової системи. Конституційно-правові принципи організації і діяльності судових систем. Моделі судових систем. Англосаксонська модель. Романо-германська модель. Соціалістична модель. Мусульманська модель. Особливості організації судових систем у державах з унітарною і федеративною формами державного устрою. Системи судів загальної юрисдикції. Спеціалізовані системи судів. Адміністративна юстиція. Трудові суди. Суди з соціальних спорів. Мусульманські суди. Суди звичаєвого права. Церковні суди. Надзвичайні суди.

Соціальні функції судової влади. Охорона прав і законних інтересів громадян. Охорона правопорядку від злочинних та інших правопорушень. Контроль за законністю діяльності органів та посадових осіб публічної влади. Структура судової влади. Суддівський корпус. Правосуддя. Специфічні органи з судовими повноваженнями. Суд присяжних.

Види судових органів. Органи досудового слідства (медіатори, консіліатори, посередники). Суди загальної юрисдикції. Спеціалізовані суди. Інстанційність судових органів. Суди першої інстанції. Апеляційні суди.

Касаційні суди. Правовий статус суддів. Призначуваність, незмінність і незалежність суддів. Суддівська несумісність. Суддівський імунітет. Правовий статус прокурорів. Адвокатура. Судова поліція. Судові виконавці. Нотаріуси.

Тема 12. Місцеве управління та самоврядування в зарубіжних країнах.

Поняття місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Конституційні засади організації місцевого управління та самоврядування. Поняття та сутність муніципального управління. Зміст головних теорій місцевого самоврядування. Громадівська теорія. Державницька теорія місцевого самоврядування. Теорія муніципального дуалізму. «Природні» та «штучні» адміністративно-територіальні одиниці. Функції місцевих органів у зарубіжних країнах.

Основні системи (моделі) місцевого самоврядування. Англосаксонська модель. Романо-германська модель. Іберійська модель місцевого самоврядування. Радянський тип організації влади на місцях. Правове регулювання системи органів управління на місцях. Сучасні проблеми й основні напрямки реформування системи місцевої влади в зарубіжних країнах.

Порядок організації, структура місцевих органів. Порядок формування та повноваження представницьких органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Матеріально-фінансова база органів місцевого самоврядування. Виконавчі органи місцевого самоврядування зарубіжних країн: порядок їх формування, організація, повноваження. Глава муніципального утворення (мер, староста, солтис).

Повноваження органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

Форми урядового контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Правове регулювання відповідальності органів місцевого самоврядування.

Тема 13. Конституційне регулювання зовнішньої політики зарубіжних країн.

Поняття, функції та види зовнішньої політики зарубіжних країн. Конституційні принципи зовнішньої політики зарубіжних країн. Національна незалежність. Пріоритет прав людини. Самовизначення народів. Невтручання у внутрішні справи інших держав. Рівність між державами. Відмова від державного тероризму. Принцип мирного врегулювання конфліктів. Революційні і консервативні політичні доктрини. Державні інтереси зарубіжних країн.

Визнання обмежень державного суверенітету і участь у міжнародних союзах, організаціях.

Конституційне розмежування зовнішньополітичних повноважень між федерацією та її суб'єктами в зарубіжних країнах.

Розподіл зовнішньополітичних повноважень між вищими органами державної влади та управління в зарубіжних країнах.

Тема 14. Особливості конституційного права держав-членів Європейського Союзу.

Правова природа Європейського Союзу. Організаційна структура Європейського Союзу. Парламент ЄС. Уряд ЄС. Суд Європейського Союзу. Судді та генеральні адвокати Європейського Суду. Конституційно-правова характеристика застосування актів Суду ЄС з прав людини на території держав Європи.

Поняття та структура права Європейського Союзу. Лаекенська декларація від 14-15 грудня 2001 р. Європейська Конституція від 29 жовтня 2004 р. Основні положення Лісабонської угоди про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоди про заснування Європейської Спільноти від 13 грудня 2007 р. Вплив права Співтовариства на правові системи держав-членів.

Правовий статус громадян Європейського Союзу.

Правовий статус держав-членів у Європейському Союзі. Конституційно-правове регулювання членства держав у Європейському Союзі.

Модуль 2

Особлива частина державного (конституційного) права зарубіжних країн

Тема 15. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки.

Загальна характеристика Конституції США. Конституція США в системі джерел конституційного права США. Структура та особливості Конституції США. Основні конституційні принципи. Порядок внесення поправок до конституції, інститут конституційного контролю.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в США. Американський Білль про права.

Зародження та розвиток теорії розподілу влад у США. Принцип розподілу влади в Конституції США.

Американський федералізм, його конституційні основи. Розмежування предметів відання федерації і штатів.

Вищі федеральні державні органи. Структура Конгресу і порядок формування Палати представників та Сенату. Правове становище членів Конгресу. Внутрішня організація палат Конгресу. Компетенція Конгресу. Регламенти палат, правові акти Конгресу. Законодавчий процес у палатах.

Президент США, його місце в конституційному механізмі. Адміністрація, кабінет, департаменти, виконавчий апарат, виконавчі агентства президента.

Судова влада: поняття, конституційні основи її організації. Федеральні суди, спеціальні федеральні суди. Верховний суд США.

Місцеве самоврядування в США. Адміністративно-територіальний поділ штатів. Конституційно-правовий статус штату. Вищі органи влади штату.

Статус федерального округу Колумбія, Пуерто-Рико, Гуаму, Віргінських островів, Східного Самоа.

Тема 16. Основи державного (конституційного) права Об'єднаного королівства Великої Британії і Північної Ірландії.

Загальна характеристика британської конституції, її основні риси і особливості. Джерела британської конституції. Автономія Шотландії, Уельсу і Північної Ірландії.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина. Права та свободи людини і громадянина.

Монарх як глава держави. Королівська прерогатива. Таємна рада при монархові.

Вищі державні органи Об'єднаного королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Особливості принципу поділу влади.

Парламент, його структура. Порядок формування Палати громад. Внутрішня організація Палати громад, керівні органи, комітети палати. Партійні фракції. Палата лордів. Система парламентських організаторів. Лоббі. Конституційно-правовий статус члена парламенту, посадових осіб палат парламенту. Спікер палати Лордів. Права та обов'язки спікера. Вибори спікера. Парламентські комітети, система виборних комітетів, постійні комітети, комітети обох палат, об'єднані комітети, комітети з питань приватних Білів.

Виконавча влада. Уряд і кабінет. Структура кабінету, його функції. «Тіньовий» кабінет міністрів.

Судова система. Палата лордів, Судовий комітет Таємної ради як вищі суди. Апеляційний суд. Високий суд. Суд корони, суди магістратів і суди графств. Особливості судової системи Північної Ірландії і Шотландії.

Місцеве самоврядування в Об'єднаному королівстві Великої Британії і Північної Ірландії. Системи місцевих органів у графствах, містах-графствах, парафіях та інших адміністративно-територіальних одиницях.

Тема 17. Основи державного (конституційного) права Французької республіки.

Загальна характеристика конституції Французької республіки, її характерні риси й особливості. Конституція і конституційний розвиток Французької республіки. Джерела конституційного права Французької республіки. Перегляд Конституції Французької республіки. Суб'єкти ініціативи перегляду Конституції Французької республіки.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина Французької республіки.

Вищі державні органи Французької республіки. Президент Французької республіки: порядок обрання та компетенція.

Уряд Французької республіки: його склад і порядок формування. Особливості виконавчої влади у Французькій республіці. Конституційно-правовий статус Ради Міністрів Французької республіки. Акти Ради Міністрів Французької республіки.

Парламент Французької республіки: поняття, структура, порядок формування Національних зборів і Сенату. Внутрішня організація палат (керівні органи, комісії палат, партійні фракції). Законодавчий процес у палатах. Компетенція парламенту Французької республіки.

Конституційно-правовий статус Прем'єр-Міністра Французької республіки.

Конституційні засади судової влади Французької республіки. Політико-правовий статус Державної Ради. Політико-правовий статус Конституційної Ради. Принцип несумісності. Вища Рада магістратури Французької республіки. Статус суддів. Висока палата правосуддя. Суд Французької республіки. Економічна і соціальна Рада.

Місьцеве управління й самоуправління Французької республіки. Адміністративно-територіальний поділ країни. Заморські території Французької республіки. Системи місцевих органів управління й самоуправління в регіонах, департаментах, округах, кантонах, комунах.

Тема 18. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина.

Конституційно-правова природа Основного закону ФРН від 23 травня 1949 р. Особливості преамбули Конституції. Договір між ФРН та НДР про відновлення єдності Німеччини від 31 серпня 1990 р. Порядок внесення змін до Основного закону ФРН.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина у ФРН. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина. Особливості громадянства Німеччини. Правовий статус німців.

Вищі федеральні державні органи. Бундестаг: порядок формування, внутрішня організація (керівні органи, комітети, партійні фракції). Законодавчий процес у бундестазі. Особливості формування й повноваження бундесрату. Федеральний президент: порядок його обрання, повноваження.

Федеральний уряд, його склад. Порядок формування уряду. Повноваження уряду. Конституційно-правовий статус Федерального канцлера.

Конституційно-правова характеристика судової системи ФРН. Федеральний Конституційний Суд.

Адміністративно-територіальний поділ країни. Німецький федералізм. Вищі органи влади в землях: ландтаги земель, уряди земель. Землі ФРН. Конституційні засади розподілу компетенції між Федерацією та землями. Місьцеве самоврядування. Системи місцевого управління в містах, округах, повітах та общинах.

Тема 19. Основи державного (конституційного) права Республіки Швейцарія.

Загальна характеристика конституційного ладу Швейцарії. Конституція Швейцарської Конфедерації 1999 р. Історичний розвиток конституціоналізму Швейцарії. Конституції кантонів.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина.

Законодавча влада у Швейцарії. Федеральні збори Швейцарії.

Виконавча влада у Швейцарії. Федеральна Рада Швейцарії. Федеральний канцлер Швейцарії.

Судова влада. Федеральний Верховний суд – найвищий федеральний судовий орган.

Адміністративно-територіальний устрій. Статус столиці Берну та міста Лозанна. Взаємовідносини між конфедерацією та кантонами, напівкантонами. Місцеве самоврядування. Округи та громади. Місцевий омбудсмен Цюріха.

Тема 20. Основи державного (конституційного) права Італійської республіки.

Загальна характеристика Конституції Італії 1947 р. Взаємовідносини Італійської держави і Ватикану.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина в Італійській республіці.

Конституційні засади організації системи вищих органів державної влади. Парламент Республіки та його структура. Палата депутатів і Сенат: порядок формування, функції, повноваження. Статус депутатів Парламенту. Порядок роботи Парламенту та його палат. Законодавчий процес.

Президент Республіки: порядок обрання, функції, повноваження, відповідальність.

Конституційно-правовий статус уряду Італії. Порядок формування та склад Ради міністрів. Голова Ради міністрів. Інститут довіри до уряду. Державна адміністрація.

Конституційні засади судової влади. Конституційний суд Італії. Мирові суди, преторські суди. Трибунали. Апеляційні суди. Інститут суду присяжних. Адміністративна юстиція. Військові трибунали. Вища рада магістратури.

Політико-територіальний устрій Італії. Поняття і зміст адміністративної децентралізації. Області, провінції та комуни. Області як автономні утворення. Статут області. Обласні органи влади: обласна рада, обласна джунта, голова джунти. Органи місцевого самоврядування.

Тема 21. Основи державного (конституційного) права Іспанії.

Конституція Іспанії від 29 грудня 1978 р.: політико-правова природа.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина в Іспанії.

Особливості організації системи вищої державної влади в Іспанії. Конституційно-правовий статус Корони. Його Величність Король Іспанії. Інститут регентства в Іспанії.

Класифікаційна характеристика парламенту Іспанії: вид, структура, порядок формування. Місце та роль Генеральних Кортесів у системі органів публічної влади Іспанії. Партійний склад та структура палат парламенту. Повноваження Конгресу депутатів та Сенату. Парламентська процедура та внутрішня організація палат парламенту. Організація парламентських сесій та засідання Конгресу депутатів і Сенату. Органічні закони. Схвалення законів монархом, вступ їх у законну силу. Конституційно-правовий статус члена парламенту, посадових осіб палат парламенту. Парламентські комітети: поняття, види.

Конституційно-правовий статус уряду: порядок утворення, компетенція, відповідальність. Конструктивний вотум недовіри. Правовий статус глави уряду.

Конституційні засади судової системи Іспанії. Органи судової влади. Конституційний суд Іспанії.

Політико-територіальний устрій Іспанії. Правовий статус автономій. Організація влади в областях із спеціальним статусом. Провінції та муніципії. Місцеве самоврядування та місцева адміністрація в Іспанії. Міжтериторіальний компенсаційний фонд.

Тема 22. Основи державного (конституційного) права Японії.

Загальна характеристика конституції Японії. Принцип народного суверенітету в конституції. Конституційне положення про відмову від війни та створення регулярних збройних сил. Порядок внесення змін до Конституції Японії.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина Японії.

Вищі державні органи. Імператор Японії. Порядок престолонаслідування в Японії. Конституційний статус імператора і його функції.

Парламент: структура та порядок формування Палати представників і Палати радників. Внутрішня організація палат (керівні органи, парламентські комісії, партійні фракції). Порядок діяльності парламенту. Функції та повноваження парламенту. Законодавчий процес у парламенті.

Кабінет міністрів. Порядок формування кабінету, його структура. Функції кабінету.

Верховний суд Японії, порядок його формування. Особливості здійснення конституційного контролю в Японії.

Адміністративно-територіальний поділ Японії. Принцип місцевої автономії. Органи місцевого самоврядування префектур, міст, селищ та сільських громад.

Тема 23. Основи державного (конституційного) права Китайської Народної Республіки.

Загальна характеристика та історичний розвиток Конституції КНР.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина КНР.

Законодавча влада в КНР. Всекитайські збори народних представників. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників.

Виконавча влада в КНР. Державна рада КНР. Китайська народна політична узгоджувальна рада.

Конституційно-правовий статус глави КНР.

Правоохоронна, судова системи та інші органи влади КНР. Поняття та види народних судів в КНР. Верховний народний суд. Прокуратура КНР. Центральна військова рада КНР.

Адміністративно-територіальний поділ країни. Конституційно-правовий статус спеціальних адміністративних районів Гонконг, Макао та Тайвань. Автономні райони в КНР. Муніципальні утворення. Міста центрального підпорядкування. Місцеве самоврядування в КНР. Місцеві збори народних представників, постійні комітети та народні уряди.

Тема 24. Основи державного (конституційного) права Російської Федерації.

Конституція РФ та її розвиток.

Конституційно-правовий статус людини та громадянина. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина.

Конституційно-правовий статус Президента РФ.

Федеральні Збори РФ: структура, чисельність, порядок утворення. Рада РФ: структура і компетенція. Державна Дума: структура і компетенція.

Федеральні органи виконавчої влади. Уряд РФ: склад та порядок його формування. Компетенція Уряду РФ. Центральні органи федеральної виконавської влади. Органи виконавчої влади суб'єктів РФ. Порядок взаємодії представницького (законодавчого) і представницького органів державної влади області.

Конституційні основи судової влади в РФ. Конституційні принципи правосуддя. Судова система. Конституційний Суд РФ: склад, компетенція.

Адміністративно-територіальний устрій суб'єктів РФ. Федеральний устрій Росії. Конституційно-правовий статус суб'єктів РФ. Види адміністративно-територіальних одиниць. Конституційні основи місцевого самоврядування в РФ.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Соединенные Штаты Америки, Япония, Бразилия: [учебное пособие для студентов вузов] / сост. В.В. Маклаков. – М.: Волтерс Клувер, 2010. – 625 с.
2. Конституция КНР 1982 г. (с изм. 1988, 1993, 1999, 2004 гг.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://chinalawinfo.ru/constitutional_law/constitution
3. Конституция Российской Федерации: офиц. текст: Принята всенародным голосованием 12 декабря 1993 года / Российская Федерация. Конституция. – М. : Айрис Пресс : Рольф, 2001. – 64 с.
4. Конституции зарубежных стран : Сборник / сост. В.Н. Дубровин. – М.: Юрлитинформ, 2000. – 366 с.
5. Нова Федеральна конституція Швейцарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/aconst1.htm>
6. Основной закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 г. (с последующими изменениями и дополнениями до 20 октября 1997 г.) – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rfhwb.de/Pravo/Pravo_ru/pravo_ru1.htm

Література

Основна:

7. Державне (конституційне) право зарубіжних країн: посіб. для підготов. до іспитів / К. О. Закоморна. – Х. : Право, 2013. – 224 с.
8. Державне право зарубіжних країн (у схемах) / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2012. – 528 с.
9. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посібник / В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С. М. Пашков. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Знання, 2008. – 467 с.
10. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник для студентів вузів / В.М.Шаповал. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 462 с.

Додаткова:

11. Алебастрова И.А. Конституционное право зарубежных стран: Учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 624 с.
12. Афанасьева О. В. Конституционное право зарубежных стран / Афанасьева О. В., Колесников Е. В., Комкова Г. Н. – М. : Юрайт, 2010. – 404 с.
13. Герак Р. С. Правова система Франції: загальна характеристика структури та джерел права // Правова держава: Щоріч. наук. пр. ін-ту держави та права ім. В. М. Корецького ПАН України: Вип. 13. — К., 2002. — 584 с.

14. Государственное устройство, парламентаризм и содействие развитию экономики Федеративной Республики Германии: отчет о командировке / В. Н. Василенко [и др.]; НАН Украины, Ин-т экон.-прав. исслед. – Донецк: Юго-Восток, 2004. – 38 с.
15. Государство и право, история и культура Великобритании и США: пособие для подгот. к экзаменам / И. А. Сенченко. – М. : Приор-издат, 2005. – 255 с.
16. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. / Р. С. Мартинюк. – Острог : Видавництво Національного ун-ту «Острозька академія», 2007. – 200 с.
17. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. / Ю. М. Коломієць; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: ХНУВС, 2010. – 211 с.
18. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. К. Бостан, С. М. Тимченко; Запорізький юридичний ін-т МВС України, Київський юридичний ін-т МВС України. – К.: [б.в.], 2005. – 504 с.
19. Державне право зарубіжних країн: навч.-метод. посібник / В. С. Коваль, Р. Г. Валєєв; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. – 152 с.
20. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. / Ален Панов ; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т міжнар. відносин, Каф. міжнар. відносин. – Ужгород: Бреза А. Е., 2011. – 229 с.
21. Державне право зарубіжних країн: особлива частина: навч. посіб. / [Л. Д. Варунц та ін.] ; за заг. ред. В. О. Серьогіна; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 292 с.
22. Зінченко В. «Право народу» в конституційному законодавстві США та його міжнародне значення для ціннісної системи прав людини і демократії [Електронний ресурс] / В. В. Зінченко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Сер.: Право. – 2013.– № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013_1_16.pdf
23. Избранные конституции зарубежных стран: учебное пособие для бакалавров / ред. Б. А. Страшун. – М.: Юрайт, 2012. – 796 с.
24. Избранные работы 90-х годов по конституционному праву / А. А. Белкин; Ассоциация Юридический центр. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 320 с.
25. Исполнительное производство Франции / Е. Н. Кузнецов. – СПб.: Издательский дом Санкт-Петербургского университета, 2005. – 279 с.
26. История правовой системы Японии / В. Н. Еремин. – М.: РОССПЭН, 2010. – 294 с.
27. Ковачев Д.А. Конституционное право государств Европы / Ковачев Д.А. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 310 с.
28. Комментарий к Конституции Российской Федерации (постатейный) / М. Б. Смоленский - Ростов-на-Дону: Феникс, 2012. – 312 с.
29. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник для студ. вузов, обучающихся по направлению подгот. и спец.

- «Юриспруденция» / А. С. Автономов. – М.: ТК Велби; М.: Проспект, 2007. – 548 с.
30. Конституционное право: энциклопедический словарь / С. А. Авакьян [и др.]; ред. С. А. Авакьян. – М.: НОРМА: ИНФРА-М, 2001. – 676 с.
31. Конституционное право Германии и Франции: курс лекций / И.В. Обухович; Учреждение образования Федерации просоюзов Беларуси Международный ин-т трудовых и социальных отношений. – Минск: Асобны Дах, 2004. – 93 с.
32. Конституционное право государств Восточной Европы (на примере Польши, Словакии, Чехии, Беларуси, Молдовы, России, Украины, а также Азербайджана, Армении) [Текст] : учеб. пособие / В. П. Кириленко, Е. В. Мандрыка. – Симф.: АРИАЛ, 2010. – 255 с.
33. Конституционное право государств Европы: учеб. пособие для студ. юрид. вузов и ф-тов / Л. Л. Алексеева [и др.]; отв. ред. Д. А. Ковачев; Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 310 с.
34. Конституционное право зарубежных стран (в схемах) : учеб. пособие / В. И. Плотницкий. – М.: ООО «Новое знание», 2003. – 251 с.
35. Конституционное право зарубежных стран : Учеб. пособие / А. И. Фомин, В. В. Гнилорыбов; Восточноукр. нац. ун-т им. В. Даля. – Луганск, 2006. – 288 с.
36. Конституционное право зарубежных стран: курс лекций / Э. П. Григонис, В. П. Григонис. – СПб.: Питер; М.; Х.; Минск: [б.и.], 2002. – 414 с.
37. Конституционное право зарубежных стран: учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по спец. 021100 «Юриспруденция» / А. М. Арбузкин. – М.: Юристь, 2005. – 666 с.
38. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общей ред. чл.-корр. РАН, проф. М.В. Баглая, д.ю.н., проф. Ю.И. Лейбо и д.ю.н. проф. Л.М.Энтина. – М.: Норма, 2004. – 832 с.
39. Конституционное право и политические институты: учеб. пособие / Ж. Жакке; пер. с фр. В. В. Маклаков. – М.: Юристь, 2002. – 363 с.
40. Конституционное право Соединенных Штатов Америки. Основные институты: пособие для студ. / М. Ф. Чудаков. – Минск: Тесей, 2003. – 191 с.
41. Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции: [монография] / Р. В. Енгибарян; Московский гос. ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. Международный ин-т управления. – М.: Норма, 2007. – 495 с.
42. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран: сравнительно-правовое исследование / А. А. Клишас; общ. ред. В. В. Еремян. – М.: Международные отношения, 2007. – 495 с.
43. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): навчально-методичний довідник / Микола Іванович Малишко. – 2-ге вид., доп. – К.: МАУП, 2000. – 112 с.

44. Конституції зарубіжних країн та України (основи конституціоналізму): навч.- метод. довід. / М. І. Малишко; Міжрегіон. акад. упр. персоналом (МАУП). – 2-ге вид., допов. – К. : МАУП, 2000. – 111 с.
45. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч.-метод. посіб. / уклад. А. З. Георгіца [та ін.]; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці: Рута, 2008. – 128 с.
46. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: посіб. для підготов до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. – Вид. 2-е, стер. – К.: Паливода А. В. [вид.], 2011. – 237 с.
47. Конституційне право зарубіжних країн : Загальна частина: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Л. В. Міхневич. – К. : КНЕУ, 2005. – 164 с.
48. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник для студентів вузів / Ред. В. О. Ріяка. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 544 с.
49. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів вузів / Р.Ф. Гринюк, М.А. Захарченко. – К. : Істина, 2009. – 374 с.
50. Конституціоналізм і природа конституції: [монографія] / М. В. Савчин. – Ужгород: Ліра, 2009. – 372 с.
51. Кралюк П. Творець першої європейської Конституції / П. Кралюк // День. – 2010. – 26-27 берез. – С. 8.
52. Лисенков С. Властивості Конституції як основного закону та конституційна регламентація змісту і реалізації суб'єктивних прав і свобод / С. Лисенков // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 10-15.
53. Маклаков В.В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть: учеб. для студентов юрид. вузов и фак. / Маклаков В.В. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 896 с.
54. Муниципальное управление в США и в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии: сравнительно-правовое исследование: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Мишина Наталья Викторовна; Одесская национальная юридическая академия. – О., 2002. – 210 л.
55. Правовая система Италии: общетеоретическая характеристика основных элементов: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Садовская Ольга Николаевна; Одесский национальный ун-т им. И.И.Мечникова. – О., 2001. – 218 л.
56. Принцип правової держави в Основному Законі (Конституції) ФРН і судова практика Федерального Конституційного суду ФРН / Геннадій Рижков. – К.: Книга для бізнесу, 2008. – 112 с.
57. Процюк І. Законодавча влада в президентській республіці (на прикладі США) / І. В. Процюк // Публічне право. – 2013. – № 1. – С. 45-51.
58. Сокольська Л. Прийняття конституції США / Л. Сокольська // Історія та правознавство. – 2009. – № 2. – С. 7-8.
59. Сравнительное конституционное право / В. Н. Шаповал. – К.: Издательский дом «Княгиня Ольга», 2007. – 416 с.

60. Сравнительное конституционное право: учеб. пособие / Б. Н. Топорнин [и др.]; отв. ред. В. Е. Чиркин; РАН, Институт государства и права. – М.: Международные отношения, 2002. – 446 с.
61. Сравнительное конституционное право и политические институты: курс лекций / А. Н. Медушевский; Государственный ун-т - Высшая школа экономики. – М.: ГУ ВШЭ, 2002. – 511 с.
62. Страшун Б. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран / Страшун Б. А. – М.: Норма, 2010. – 895 с.
63. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва; Запорізь. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. - [2-е вид.], [допов.]. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. – 303 с.
64. Федераліст: коментар до Конституції Сполучених Штатів / А. Гамільтон [и др.]; пер. з англ. Н. Комаров. – К.: Сфера, 2002. – 490 с.
65. Харчук Р. Правове регулювання нормативної діяльності голови виконавчої влади в США / Р. Харчук // Публічне право. – 2013. – № 1. – С. 318-323.
66. Чекаленко Л. Провал Конституції Європейського Союзу: що далі? / Л. Чекаленко // Персонал. – 2008. – № 3-4. – С. 31-39.
67. American constitutional law / L. Fisher. – New York[etc.]: McGraw - Hill, 1990. – xix, 1357 p.
68. Comparative municipal law: methodolog. manual on the course of lecture in English for law students and post-graduates of the Nat. Univ. «Odesa academy of law» / N. V. Mishyna; Nat. univ. «Odesa acad. of law», Dep. of Constit. law. – Odesa: Feniks, 2011. – 152 p.
69. Japanese democracy: power, coordination, and performance / B. Richardson. – New Haven [б.в.]; London: Yale University Press, 1997. – IX, 324 p.
70. Laws and regulations of the People's Republic of China. Constitutional law / Comp. by the Legislative affairs office of the State Council. – [Beijing]: China legal publ. house, 2011. – 464 p.
71. The politics of the British constitution / M. Foley. – Manchester; New York: Manchester UP, 1999. – 296 p.
72. Transition? To rule of Law? Constitutionalism and transitional justice challenged in Central & Eastern Europe / C. Varga. – Pomáz: Kráter, 2008. – 292 p.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контрольні заходи здійснюються науково-педагогічними працівниками і включають поточний і підсумковий контроль. Об'єктами системи поточного та підсумкового контролю є робота студентів на семінарських (практичних) заняттях та виконаних індивідуальних (домашніх) завдань. Поточний контроль здійснюється при проведенні семінарських (практичних) та індивідуальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни.

Під час проведення семінарських занять застосовуються такі методи контролю, як усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом семінарських занять, дискусійне обговорення проблемних питань з теми заняття, письмове складання студентами тестів. При проведенні практичних занять – контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами біля дошки та «малими групами» комплексу практичних задач і проблемних ситуацій.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин. Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни здійснюється у формі ПМК (заліку).

5. Засоби діагностики успішності навчання

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається із суми балів за результатами поточного контролю знань. Загальна сума набраних балів протягом семестру за поточну успішність максимально складає 100. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується в ПУЕТ, з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS.

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) передбачає, що студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Оцінка «дуже добре» (82-89 балів) передбачає, що студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

Оцінка «добре» (74-81 бал) передбачає, що студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.

Оцінка «задовільно» (64-73 бали) передбачає, що студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Оцінка «достатньо» (60-63 бали) передбачає, що студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю» (35-59 балів) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Оцінка «незадовільно» з обов'язковим вивченням залікового кредиту» (1-34 бали) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.